

GIYOHVANDLIK – ASR VABOSI

Jabborov Zokirjon Qodirjonovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi

“Tergov faoliyati” kafedrası professori vazifasini bajaruvchi,
yuridik fanlari bo'yicha falsafa doktori (Phd), dotsent.

Hakimboyev Hamza Askarovich

O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi 3-bosqich 326-guruh kursanti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15720790>

Annotatsiya: "Giyohvandlik – asr vabosi" mavzusidagi ushbu ishda giyohvand moddalarni inson hayotiga, jamiyatga va kelajak avlodlarga yetkazayotgan salbiy ta'siri muhokama qilinadi. Giyohvandlik faqat shaxsiy muammo emas, balki global ijtimoiy muammodir. Ushbu mavzu doirasida giyohvand moddalarining turlari, ularning inson organizmiga ta'siri, bu illatga olib keluvchi omillar va unga qarshi kurashish chora-tadbirlari yoritiladi. Shuningdek, yoshlar o'rtasida profilaktika ishlarining ahamiyati, oila va ta'lim muassasalarining roli haqida ham fikr yuritiladi. Ishning maqsadi – giyohvandlikning xatarlarini ochib berish, jamiyatda sog'lom turmush tarzini shakllantirishga hissa qo'shishdir.

Kalit so'zlar

Giyohvandlik, asr vabosi, narkotik moddalar, yoshlar, jamiyat, sog'liq, profilaktika, ijtimoiy muammolar, ruhiy salomatlik, ogohlik, jinoyatchilik.

Har bir jamiyatning taraqqiyoti va barkamol avlodlarni voyaga yetkazishdagi asosiy omillaridan biri — aholining sog'lom turmush tarziga amal qilishi, ya'ni giyohvandlik va boshqa salbiy odatlardan ogohlikdir. Bugungi kundagi ilmiy-tadqiqotlar va amaliyot shuni ko'rsatadiki, giyohvandlik butun dunyodagi eng xavfli muammolardan biri bo'lib, u nafaqat individual salomatlikka, balki jamiyatning ijtimoiy va iqtisodiy rivojiga jiddiy zarar yetkazadi. Moddiy va ma'naviy yo'qotishlar, oilaviy baxtsizliklar, huquqbuzarlik va jinoyatchilikning o'sishi kabi salbiy oqibatlar giyohvandlikni asr vabosi, ya'ni global muammo darajasiga ko'targan. Ushbu maqolada biz giyohvandlikning sabablari, uning jismoniy va ruhiy salomatlikka ta'siri, jamiyatga keltirgan zararlari hamda bu illatga qarshi kurashish yo'llari haqida so'z yuritamiz¹.

Giyohvandlikka olib keluvchi omillar ko'p va har xildir. Ularni asosan ijtimoiy, psixologik va biologik sabablarga bo'lish mumkin. Bugungi jamiyatdagi ayrim muammolar yoshlarni giyohvand moddalarga tortishga sabab bo'ladi. Masalan, oilaviy muammolar — otalarning orasidagi kelishmovchiliklar, e'tiborsizlik yoki bee'tiborlik yoshlarni yomon ta'sirlarga moyil qiladi. Shuningdek, yoshlar o'rtasidagi ishsizlik, ta'limdagi muvaffaqiyatsizlik, jamiyatda o'z o'rnini topa olmaslik hissi kabi holatlar ularni stressga soladi va giyohvandlikka tushishga sabab bo'ladi. Stress, depressiya, ruhiy bosimlar va psixologik yordamning yetishmasligi ham giyohvandlikka olib keladi. Ko'p hollarda inson o'z muammolarini giyohvandlik orqali unutmoqchi bo'ladi. Ayniqsa yoshlar orasida jamiyatga moslasholmaslik, tanqid va badiiy munosabatlar ularni bu illatga tobe' qiladi. Giyohvandlik ba'zan genetik omillar bilan ham bog'liq bo'lishi mumkin. Inson organizmidagi ayrim asabiy va kimyoviy o'zgarishlar narkomaniyaga moyillikni oshiradi. Giyohvandlik nafaqat inson hayotiga, balki

¹ III.III.Суюнов. Гиѳхвандлик воситалари ѳки психотроп моддалар билан қонунга ҳилоф равишда муомала қилишдан иборат жиноятларни квалификация қилишнинг муҳим жиҳатлари. “Талқин ва тадқиқотлар” Республика илмий-услубий журнали 10сон. 01.10.2022 йил Б. 105-109.

butun jamiyatga katta zarar keltiradi. Uning salbiy oqibatlari jismoniy, ruhiy, ijtimoiy va iqtisodiy jihatlarini o'z ichiga oladi².

Giyohvandlik inson organizmi uchun halokatlidir. Turli narkokurta ishlatish oqibatida ichki a'zolar (jigar, buyrak, yurak) va asab tizimi shikastlanadi. Narkotiklar nafaqat immun tizimini zaiflashtiradi, balki qon aylanishini buzadi, shuningdek o'limga olib keladigan kasalliklar xavfini oshiradi. Bu kasalliklardan ba'zilari gepatit, VICH/SPID va boshqa infeksiyon kasalliklardir. Giyohvandlik ruhiy salomatlikni ham chuqur buzadi. U insonda depressiya, paranoyya, an'anaviy psixologik muammolar, aslida, shizofreniyaga o'xshash holatlarni keltirib chiqaradi. Ushbu kasalliklar jamiyatdagi shaxsning ijtimoiy faolligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Giyohvandlik ijtimoiy muammolarni kuchaytiruvchi omil hisoblanadi. U oiladagi tinchlikni buzadi, bolalarning tarbiyasiga salbiy ta'sir ko'rsatadi va ko'p hollarda oilaviy inqirozlarga olib keladi. Bundan tashqari, giyohvandlik bilan bog'liq jinoyatlar soni oshib, jinoyatchilik darajasi ortishiga sabab bo'ladi. Ushbu illatning tarqalishi mamlakatning ijtimoiy barqarorligiga xavf soladi. Giyohvandlik ishsizlik va ish unumdorligining pasayishiga sabab bo'ladi. Narkotiklarni iste'mol qiluvchilar ish joylarida samarali faoliyat ko'rsatolmaydi, shuningdek ular tibbiy yordamga muhtoj bo'lib qoladi. Bu davlat sog'liqni saqlash tizimiga qo'shimcha yuk bo'ladi va iqtisodiy yo'qotishlarni keltirib chiqaradi³.

Giyohvandlikka qarshi samarali kurashish jamiyatning barcha tarmoqlarini qo'llab-quvvatlashni talab qiladi. Yosh avlodni giyohvandlikning zararlari haqida ilgaridan ogoh qilish muhimdir. Maktublarda, maktablarda, oilada tarbiya jarayonida ushbu illatga qarshi ma'rifiy ishlar olib borilishi kerak. Yoshlarga sport va boshqa ijodiy faoliyatlarni keng ommalashtirish zarur. Narkotiklarni tarqatishga qarshi qat'iy qonunlar qabul qilinishi va ularni amalga oshirishda qat'iylik talab etiladi. Shifoxonalar va reabilitatsiya markazlari ta'sis etilib, muolaja va psixologik yordamni kengaytirish kerak. Har bir fuqaro giyohvandlikka qarshi kurashda faol ishtirok etishi lozim. Bu borada ommaviy axborot vositalari, mahalliy jamg'armalar va NNTlar o'rni katta. Ular giyohvandlikka qarshi targ'ibot ishlarini kuchaytirishi kerak⁴.

Giyohvandlik – bugungi kunda dunyo jamiyati oldida turgan eng katta muammolardan biri bo'lib, uni “asr vabosi” deb nomlash beasos emas. U nafaqat insonning jismoniy va ruhiy salomatligiga katta zarar yetkazadi, balki oila, jamiyat va davlatning barqaror rivojlanishiga ham salbiy ta'sir ko'rsatadi. Giyohvandlik oqibatida faolligi pasayadi, ijtimoiy tartib buziladi, jinoyatchilik va begonachilik kuchayadi. Muammoni hal qilish uchun yagona yo'l — jamiyatning barcha qatlamlari, davlat, oila, ta'lim muassasalari va ommaviy axborot vositalari hamkorligidagi birgalikdagi kurashdir⁵. Yoshlarni tarbiyalash, ularni jamiyatda faol ishtirok etishga jalb qilish, sport va madaniy tadbirlarni ommalashtirish, profilaktika ishlarini

² Ш.Ш.Суюнов. Ходиса содир бўлган жойни кўздан кечириш тергов харакатининг жиноят содир этган шахсларни аниклаш ҳамда уларнинг айбини исботлашдаги ахамияти. “Замонавий дунёда педагогика ва психология” номи Республика илмий-амалий конференцияси.

³ Б.Б.Муродов. Жиноят-протсессуал муносабатларда ҳимоячининг иштироки // “Адвокатлик фаолияти: назария ва амалиёт масалалари” мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари. ЎзР Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти. – Тошкент, 2010. Б. 171-175.

⁴ Ш.С.Агоев., Асатуллаев Д. Ахборот технологиялари соҳасидаги ўғирлик жиноятларни тергов қилишнинг ўзига хос хусусиятлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 31-35.

⁵ А.Т.Аширбоев. Айбланувчининг иштирокини таъминлаш имкони бўлмаган тақдирда дастлабки терговни тўхтатиш: Назария ва амалиёт. Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси Қорақалпоғистон бўлимининг Ахборотномаси № 1 (2024).– 2024. 95-98 б.

kuchaytirish kerak. Yoshlar o'rtasidagi ma'rifiy ishlar kuchaytirilishi lozim. Maktablarda va oilalarda giyohvandlikning zararlari haqidagi ma'lumotlar muntazam targ'ibot qilinish kerak. Qonunchilikni mustahkamlash va unga qat'iy amal qilish orqali narkotiklar tarqalishining oldi olinishi kerak. Rehabilitatsiya markazlari va psixologik yordam xizmatlari rivojlantirilishi, giyohvandlikdan butkul voz kechishga yordam berish uchun imkoniyatlar kengaytirilishi zarur. Jamiyatning faol ishtiroki, NNTlar va ommaviy axborot vositalari giyohvandlikka qarshi targ'ibotda doimiy ishtirok etishi kerak. Sport va ijodiy faoliyatlar yoshlarni maishiy muammolardan chetlatish va ularni sog'lom turmush tarziga jalb qilishda muhim ahamiyatga ega⁶.

References:

Используемая литература: Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси.
2. Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 25.01.2020 йилдаги Олий Мажлисга Мурожаатномаси. // [Электрон манба].
3. Ўзбекистон юридик энциклопедияси. –Т., 2009. – Б. 199.
4. Ўзбекистон миллий энциклопедияси. Т.4. –Т., 2002. – Б. 47.
5. Б.Б.Муродов. Жиноят-протсессуал қонун нормаларини эркинлаштириш йўллари // Олий юридик ўқув юртларида инсон ҳуқуқлари муҳофазасини таъминловчи фанларнинг ўқитишнинг замонавий муаммолари. Тошкент. Ўзбекистон Миллий университети ҳуқуқшунослик факултети 2009. Б. 66-69.
6. Б.Б.Муродов. Жиноят-протсессуал муносабатларда ҳимоячининг иштироки // “Адвокатлик фаолияти: назария ва амалиёт масалалари” мавзусидаги илмий-амалий конференция материаллари. ЎЗР Президенти ҳузуридаги Амалдаги қонун ҳужжатлари мониторинги институти. – Тошкент, 2010. Б. 171-175.
7. Б.Б.Муродов. Хусусий айблов институтини қўллаш самарадорлигини ошириш йўллари // Хусусий айблов ва ярашув институтларини такомиллаштириш чоралари: Республика илмий-амалий конференцияси материаллари. Т:Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2015й.Б. 34-40.
8. Б.Б.Муродов. “Жиноятларни тергов қилиш методикаси” фанидан ўқув дастури. Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2012. Б.24
9. Ш.Ш.Суюнов. Гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддалар билан қонунга хилоф равишда муомала қилишдан иборат жиноятларни квалификатсия қилишнинг муҳим жиҳатлари. “Талқин ва тадқиқотлар” Республика илмий-услубий журнали 10сон. 01.10.2022 йил Б. 105-109.
10. Ш.Ш.Суюнов. Компютер техника воситалари орқали содир этилган фирибгарлик жинояти турлари. “Замонавий дунёда педагогика ва психология” номли Республика илмий-амалий конференцияси. 9.06.2023 йил
11. Ш.Ш.Суюнов. Ҳодиса содир бўлган жойни кўздан кечириш тергов ҳаракатининг жиноят содир этган шахсларни аниқлаш ҳамда уларнинг айбини исботлашдаги

⁶ Н.Қ.Усманиев. “Оқилона муддат” тамойилини жорий этиш назарий ва амалий жиҳатлари //Наука и инновации в системе образования. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 44-50.

аҳамияти. “Замонавий дунёда педагогика ва психология” номли Республика илмий-амалий конференцияси.

12. *Ш.Ш.Суюнов.* Гиёҳвандлик воситаларини, уларнинг аналогларини ёки психотроп моддаларини сотиш мақсадсиз ноқонуний ишлаб чиқариш, олиш, сақлаш, жинояти тушунчаси // Жамият ва инновация. – 2025. – В. 6. – Но 1/С. – Б. 267-277.

13. *А.Т.Аширбоев.* Айбланувчининг қаерда эканлиги номаълум бўлган ҳолларда жиноят ишини тўхтатишнинг назарий ва амалий жиҳатлари. Жамият ва инновациялар № 1 (2024).– 2024. – 314-320 б.

14. *А.Т.Аширбоев.* Жиноят ишини тўхтатиш тушунчаси ва аҳамияти. Эксперткриминалистик фаолият: истиқболлар ва инновациялар мавзусидаги халқаро конференция материллари тўплами. Т., Ўзбекистон Республикаси Ички ишлар вазирлиги Академияси, 2023. – Б. 381-388.

15. *А.Т.Аширбоев.* Айбланувчининг иштирокини таъминлаш имкони бўлмаган тақдирда дастлабки терговни тўхтатиш: Назария ва амалиёт. Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси Қорақалпоғистон бўлимининг Ахборотномаси № 1 (2024).– 2024. 95-98 б.

16. *А.Т.Аширбоев.* Суриштирув ва дастлабки терговни тўхтатиш институти: халқаро тажриба ва ўзбекистон қонунчилигини такомиллаштириш истиқболлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 14. – С. 37-42.

17. *Н.Қ.Усманиев.* “Оқилона муддат” тамойилини жорий этиш назарий ва амалий жиҳатлари //Наука и инновации в системе образования. – 2025. – Т. 4. – №. 3. – С. 44-50.

18. *Н.Қ.Усманиев.* Жиноят ишини юриштириш тўхтатиш ва тиклаш муддатлари билан боғлиқ айрим мулоҳазалар //Теоретические аспекты становления педагогических наук. – 2025. – Т. 4. – №. 6. – С. 40-47.

19. *Н.Қ.Усманиев.* Протсессуал муддатларнинг ҳисоблашда қўлланилувчи меъзонларнинг айрим жиҳатлари //проблемс анд солутсионс оф ссиентифис анд инновативе ресеарч. – 2024. – Т. 1. – №. 3. – С. 25-30.

20. *Н.Қ.Усманиев.* Байназов Ж. Ўғирлик жинояти бўйича ҳодиса содир бўлган жойни қўздан кечириш тергов ҳаракатининг янги усуллари //Наука и инновации в системе образования. – 2024. – Т. 3. – №. 8. – С. 69-74.

21. *Ш.С.Агоев., Шакирова С.* Қийнаш жиноятини тергов қилиш: назария ва амалиёт //Развитие и инновации в науке. –2024. – Т. 3. – №. 6. – С. 75-81.

22. *Ш.С.Агоев., Абдухамидов А.* Гувоҳлантириш тергов ҳаракатини ўтказишнинг аҳамияти //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 49-51.

23. *Ш.С.Агоев., Асатуллаев Д.* Ахборот технологиялари соҳасидаги ўғирлик жиноятларни тергов қилишнинг ўзига хос хусусиятлари //Общественные науки в современном мире: теоретические и практические исследования. – 2024. – Т. 3. – №. 7. – С. 31-35.

24. *Ш.С.Агоев., Ташев У.* Экспертиза фаолиятининг арманистон республикаси жиноят-протсессуал қонунчилигидаги ҳуқуқий асослари //Развитие и инновации в науке. – 2024. – Т. 3. – №. 6. – С. 48-56.

25. *Хушвактова Н.А.* Факторы, препятствующие эффективному использо-ванию

общественного участия в досудебном производстве / Н.А. Хушвактова // Теоретические аспекты юриспруденции и вопросы правоприменения: сб. ст. по материалам LXV Международной научно-практической конференции «Теоретические аспекты юриспруденции и вопросы правоприменения». – № 11(65). – Москва, Изд. «Интернаука», 2022. DOI:10.32743/25419889.2022.11.65.346588

26. *Хушвактова Н.А.* Коррупцияга оид жиноятларни фош қилиш ва тергов қилишда жамоатчилик ёрдамидан фойдаланиш // «Давлат бошқаруви соҳасида коррупциявий хавф-хатарларни бартараф этиш механизмларини такомиллаштириш масалалари»: республика илмий-амалий конференцияси тўплами – Тошкент давлат юридик университетининг ихтисослаштирилган филиали, Т: 2022. Б.78-83.

